

Metode și tehnici de căutare și regăsire a informației în programul Q-Series

Adașan Elena

Biblioteca U.T.M.

Informatizarea accelerată la nivel mondial a tuturor domeniilor de activitate umană a avut un impact favorabil și asupra tehnologiilor de bibliotecă. Unul din cele mai „afectate” sectoare la acest capitol a fost sectorul care se ocupă de catalogarea, clasificarea și indexarea documentelor.

Lucrarea reflectă diversitatea punctelor de acces la informația despre documentele deținute de biblioteca U.T.M. în colecția sa . S-a încercat a se face o comparație între posibilitățile de regăsire a informației în cataloagele tradiționale de bibliotecă și în catalogul electronic, adică în regim automatizat, a se scoate în evidență avantajele căutării și regăsirii informației în programul integrat de bibliotecă Q-Series. De asemenea, s-a făcut o intervenție mai detaliată asupra procesului de indexare pe subiecte în regim automatizat. Indexarea pe subiecte a documentelor reprezintă un proces complex, care are, în ultimă instanță, menirea de a-l ajuta pe utilizator să găsească cu ușurință și în termeni cât mai reduși informația de care are nevoie.

Cuvinte-cheie: *informatizare, resurse informaționale, catalogare, cataloage tradiționale, catalog electronic, vedete de subiect, indexare, descriptori.*

Dacă în unele perioade istorice biblioteca avea doar rolul de a păstra și conserva cartea sau documentul, în timp, și mai ales, actualmente, biblioteca își îmbogățește, își amplifică rolul și funcțiile, devenind focarul de cultură și informare al utilizatorilor – denumit astfel datorită diversificării serviciilor de bibliotecă, ce depășesc sfera exclusivă a lecturii - cu ceea ce apare nou în diferite domenii de activitate. Odată cu evoluția accelerată a științelor, nevoile de informare ale utilizatorilor cresc și se diversifică continuu.

Biblioteca universitară are o mare importanță în sistemul universitar, fiind parte integrantă a unui sistem complex și contribuind la procesul de învățare și cercetare. Trebuie să accentuăm, că ea a devenit parte indispensabilă a sistemului de învățământ superior prin documentele pe care le pune la dispoziția studenților, profesorilor, mai precis prin informațiile pe care le poate oferi acestora în munca de cercetare, documentare, studiere.

Cantitatea de resurse informaționale produse în prezent și prezentate sub cele mai diverse forme are o dinamică incredibilă. Or, ca aceste resurse să fie exploatate la maxim, îndreptându-și

menirea, este foarte important ca ele să fie regăsite de către utilizatori cu date cât mai precise și într-un timp cât mai rapid. Reflectarea colecțiilor, cuprinde, de fapt, procesul de catalogare. Catalogul, indiferent de forma de redactare, reprezintă principala modalitate de reflectare a colecțiilor constituite, păstrate, dezvoltate și organizate în biblioteci. "Fără catalog biblioteca pare un castel fără ferestre, o carte fără cuprins" (Corneliu Dima-Drăgan).

De-a lungul secolului trecut, sistemul de cataloage tradiționale sau pe fișe a constituit unica sursă de reflectare și regăsire a informațiilor. Abia spre sfârșitul secolului, odată cu începutul procesului global de informatizare și modernizare a activităților de bibliotecă, fie prin metodele și tehnicile utilizate pentru prelucrarea documentelor, fie prin diversificarea serviciilor oferite, catalogul tradițional a început să piardă teren în fața catalogului automatizat. Bibliotecile au început să dezvolte în regim informatizat cataloage electronice ale documentelor existente în colecțiile sale, informațiile putând fi accesate din interiorul instituției (secții, filiale) sau de la distanță (on-line). Biblioteca U.T.M. a ținut pasul cu aceste metamorfoze, reușind să pună la dispoziția utilizatorilor noi instrumente de informare alături de cele tradiționale. Datele stocate în cataloagele tradiționale au început să fie convertite în înregistrări electronice, constituind baze de date accesibile on-line.

Nu minimalizăm importanța cataloagelor tradiționale, însă afirmăm, că, totuși, catalogul electronic oferă o gamă mai largă de posibilități de regăsire a informației și într-un timp mult mai util. Totodată, precizăm, că și cataloagelor tradiționale le revine un loc important. Mai mult decât atât, susținem cu toată certitudinea, că bibliotecile din Republica Moldova nu vor renunța în curând la aceste instrumente de regăsire a informației. Mai este nevoie de timp pentru a obișnui și reorienta atât beneficiarii, cât și înșiși bibliotecarii să opereze cu noile tehnici informaționale.

Sistemul Q-Series pe care îl utilizăm, face informația mai accesibilă și mai ușor de gestionat. El permite o abordare nouă și „sophisticată” a noțiunii de regăsire a informației. Tehnologia avansată a sistemului Q-Series oferă posibilitatea răspunsului rapid și îmbunătățirea semnificativă a „acurateții” căutărilor. Și aici vom aduce câteva argumente.

Astfel, dacă sistemul de cataloage tradiționale poate oferi informații despre documentele deținute de bibliotecă doar când beneficiarul cunoaște cu precizie titlul, primul, al doilea sau al treilea autor, în cazul documentelor cu unu, doi sau trei autori și doar primul autor, în cazul documentelor cu patru sau mai mulți autori, atunci catalogul electronic îi oferă posibilitatea de a regăsi informația necesară după numele tuturor autorilor în cazul publicațiilor cu patru autori, sau după numele primilor trei autori, în cazul publicațiilor cu mai mult de patru autori. De asemenea, în catalogul electronic utilizatorul mai poate găsi informația despre un document căutat și în cazurile în care cunoaște numele coordonatorilor, alcătuitoarelor, redactorilor, precum și a colectivităților care au contribuit la elaborarea documentului respectiv. Astfel, dacă un utilizator este interesat să afle care și câte publicații apărute cu contribuția UTM deține biblioteca, e de ajuns să tasteze primele litere din denumirea instituției, ca pe ecran să apară numărul și lista tuturor documentelor reflectate în catalogul electronic. Dar, pentru aceasta este nevoie ca utilizatorul să acceseze Q-Opac de la orice stație de lucru conectată la rețea, selectând din meniu opțiunile „Vizualizare materiale”, „Autori”. În afară de aceasta, regăsirea informației în Q-Opac se mai înfăptuiește și pe alte căi, precum cuvinte-cheie, editură, locul publicării, anul publicării, ISBN/ISSN, localizare, până și după numărul de inventar sau cota locală, fapt care în cazul catalogului tradițional este imposibil.

Un rol aparte, foarte important în procesul de căutare și regăsire a informației de către beneficiari în regim automatizat îi revine accesului după subiect.

Cel mai puternic argument care să ateste necesitatea accesului după subiect este constatarea faptului, că pentru beneficiarii care caută informații într-un domeniu, necunoscând autorii, titlul, singurul acces posibil este după subiect. Cu alte cuvinte, importantă este munca de stabilire a conținutului unui document și redarea lui sub o formă care să permită utilizatorilor bibliotecii regăsirea documentelor, adică indexarea pe subiecte. Această răspundere îi revine bibliotecarului indexator, care, cercetând conținutul unui document stabilește prin ce cuvinte-cheie, vedete de subiect poate exprima mai bine informația cuprinsă în conținutul cărții, și care, la rândul ei, să poată fi regăsită cu ușurință de utilizatori. ”Indexarea documentului este o activitate desemnată să-l ajute pe utilizator să găsească, în multitudinea de informații, subiectul dorit în cel mai scurt timp. Acesta este un mijloc de a salva timpul pentru a descoperi cunoștințe din cărți” (David Hume).

Indexarea este un proces complex, care solicită indexatorului temeinice cunoștințe de specialitate. Indexatorul trebuie să cunoască domeniul corespunzător documentelor pe care le analizează, terminologia de specialitate, metodologia de indexare.

Una din problemele centrale, cu impact ulterior asupra calității prelucrării documentelor și a regăsirii informației, este determinarea strategiei de indexare a documentelor. La alegerea strategiei de indexare se ține cont de mai mulți factori, inclusiv de tipul bibliotecii, punându-se accent pe indexarea controlată, adică indexarea cu verificare după tezaur.

Situația care s-a creat în bibliotecile din Republica Moldova în acest domeniu este caracteristică pentru perioada incipientă de informatizare a bibliotecilor. Actualmente, majoritatea bibliotecilor, (excluzând Biblioteca Științifică a Universității de Stat de Medicină și Farmaceutică „N. Testemițanu” și Biblioteca Republicană Științifică Agricolă a Universității Agrare) dispun de o listă, parțial controlată, de vedete de subiect, care poate fi utilizată în scopul efectuării investigațiilor necesare de către utilizator, dar, care, cu regret, nu asigură prestarea unui volum exhaustiv de informații acestuia, deoarece lipsesc interconexiunile dintre termeni, subiecte, noțiuni.

Așa este situația și în Biblioteca U.T.M. În lipsa unui vocabular controlat, ne străduim să indexăm documentele în așa fel, încât să nu fie afectat interesul utilizatorului, dar să fie posibilă regăsirea unui sau altui subiect, luând ca exemplu experiența de indexare a Bibliotecii Naționale a Franței, care efectuează indexarea în amănunțit, strict la subiect (în profunzime), și nicidecum nu generalizează subiectul.

Literatura de specialitate privind problemele beneficiarilor în legătură cu subiectele, arată că aceștia sunt nemulțumiți în două situații : când regăsesc prea puțin, și când regăsesc prea mult din ceea ce le este necesar.

În ambele cazuri, catalogul nu funcționează în concordanță cu obiectivele sale. Catalogul, pentru a-și îndeplini scopul de acces după subiect, trebuie să conțină un mod de indexare cu un nivel corect de generalitate. Subiectele prea generale se află printre subiectele incorecte. Efectul alocării de termeni generali îl constituie creșterea numărului de materiale regăsite sub acești termeni. Și mai grav din punct de vedere al erorilor la regăsire, este alocarea unui termen general în loc de unul mai specific. Un exemplu ar fi indexarea unei lucrări despre „tranzistoare” cu termenul

„Electronică” în loc de „tranzistoare”. Efectul este dublu: crește numărul regăsirilor sub termenul „electronică”, dar în același timp, materialele ce tratează acest subiect – tranzistoare –nu vor fi regăsite la termenul „tranzistoare”.

Astfel, regula specificității, formulată de Charles Ammi Cutter (bibliotecar american), care constituie una din regulile de indexare, cere ca, un document despre Academia de Studii Economice București (care include istoria, organizarea, facultăți, structuri de conducere, etc.) să fie indexată cu subiectul „Academia de Studii Economice București” ca subiect „Nume de colectivitate”, și nu „învățământ superior” sau „învățământ” în general. De asemenea, dacă avem un nume de persoană ca subiect al unei publicații, de exemplu, un studiu despre Eugen Ionescu, atunci publicația dată va avea subiectul „Ionescu, Eugen” și nu literatură. Un document cu titlul „Chișinău - file de istorie: Cercetări, documente, materiale” va fi indexat cu subiectul „Chișinău--istorie” ca subiect „Nume geografic”. Aceasta este posibil, deoarece sistemul integrat Q-Series cuprinde descriptori pentru mai multe categorii de vedete de subiect, și anume:

- subiecte denumite prin substantive comune;
- nume de persoane;
- nume de colectivități;
- nume geografic;
- titlu uniform.

Respectarea unității de sens este o condiție indispensabilă pentru eficacitatea unui termen. Unitatea de sens implică evitarea sinonimiei lexicale, care generează risipirea informației. De exemplu, vom avea de ales între termenii „populație” și „demografie”, în caz contrar, vom trimite același tip de informații în două locuri diferite în baza de date.

Și în cazul omonimiei și polisemantismului, adică a cuvintelor care au mai multe sensuri diferite, ne străduim, pe cât posibil, să îndepărtăm ambiguitățile cu ajutorul calificativelor sau prin indicarea domeniului de utilizare:

Ex.: mișcare (filosofie)	sau	caractere (sisteme de scriere)
mișcare (fiziologie)		caractere (psihologie)
mișcare (fizică)		

Din cele expuse mai sus, putem concluziona, că introducerea noilor tehnici de comunicare a informațiilor este destul de dificilă, ca orice proces de tranziție, dar absolut necesară în contextul progresului actual al societății. Dar cu perseverență, vom încerca să găsim soluții la toate problemele care apar, în condițiile în care întreaga activitate biblioteconomică își caută un echilibru nou, mereu cu fața către omul mileniului trei. Numai atunci biblioteca își va îndeplini pe deplin rolul și funcțiile care-i revin în această societate modernă.

Bibliografie:

1. Enache, Ionel. Planificarea și organizarea serviciilor de bibliotecă. – București: Ed. Universității din București, 2004
2. Constantinescu, Vali. Limbaje de indexare : Prezentare generală // Bibliopolis. – 2004. – An II, Nr. 1. – P. 8-11
3. Karnaeva, L. Tezaure : prezentare generală // Biblioteconomie și știința informării / coord.: Nelly Țurcan ; resp. pentru ed.: Nelly Țurcan, Ion Madan. – 2002. – P. 78-95.
4. Francu, Victoria. Bibliotecarul – anonim organizator al universului // www.abr.org.ro